

12. Воронкова О. М. Інституціональні засади податкового менеджменту. Зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. 2013. №2. С. 22–33.
13. Іншаков О. В., Фролов Д. П. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів. Економічна теорія. 2011. №1. С. 52–62.
14. Сидорович О. Ю. Теоретичні підходи до дослідження та сутнісні характеристики інститутів оподаткування. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 8. С. 163–172.

Оксана Мелих

Тернопільський національний економічний університет

ФІСКАЛЬНА ТА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Основою економічної системи країни є податкова система, оскільки податки є домінуючим джерелом наповнення скарбниці держави та важливим інструментом її впливу на соціально-економічні процеси.

Важливим показником, що характеризує ефективність податкової системи держави є показник співвідношення суми податків і обов'язкових соціальних внесків до ВВП. Згідно рейтингу «Doing Business», який щорічно складають Світовий банк та аудиторська компанія PwC, у 2018 р. різниця між рівнями податкового навантаження у країнах ЄС була досить суттєвою. Зокрема, найнижче значення даного показника спостерігалось у Люксембурзі (20,5%), Хорватії (20,6%), на Кіпрі (22,7%), в той час, як у Франції та Бельгії рівень податкового навантаження становив 62,2% та 57,1% відповідно. В середньому ж сукупне податкове навантаження у країнах ЄС в 2018 р. становило 40,6%, а в Україні – 37,8%. Варто зазначити що дана тенденція є досить парадоксальною, оскільки за рівнем середньодушового доходу Україна суттєво поступається високорозвинутим країнам і, водночас, за рівнем податкового навантаження знаходиться поряд із Фінляндією (38,4%) та значно попереду Великобританії (30,7%), Ірландії (26,0%) та Данії (24,2%) [1].

Найбільше фіскальне значення у податковій системі України відіграють чотири податки серед яких ПДВ, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств.

Політична нестабільність, недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази, суттєвий податковий тиск на суб'єктів бізнесу актуалізують доцільність вивчення особливостей оподаткування прибутку підприємств в Україні.

У розвинутих зарубіжних країнах податок на прибуток підприємств активно використовується як регулятор соціально-економічних відносин, який дає змогу здійснювати вплив на обсяги виробництва, конкурентоспроможність вітчизняних виробників, інвестиційний клімат та економіку країни загалом.

Як справедливо зазначає Я.Р. Ярема, вітчизняний досвід оподаткування прибутку підприємств демонструє в основному фокусування на фіскальній ефективності податку на прибуток, а не на його регулюючому потенціалі [2].

Податок на прибуток підприємств (ППП) в Україні належить до бюджетоутворюючих податків, проте, в контексті фіскальної ефективності поступається податку на додану вартість та акцизному податку.

Так, якщо у 2013 р. обсяг надходжень від ППП до Зведеного бюджету України становив 54 993,80 млн. грн., або 12,4% сукупних доходів, то надалі фіскальний ефект від його справляння почав знижуватися. Негативні економічні процеси призвели до того, що у 2014 р. було ліквідовано кожне четверте велике підприємство, майже кожне шосте середнє та мале підприємство і кожне восьме – мікропідприємство [3]. Як наслідок, в 2015 р. надходження від ППП скоротились до мінімальної позначки – 39 053,20 млн. грн. і становили 7,7% та 6,7% від усіх податкових надходжень й сукупних доходів відповідно.

Відновлення економічного зростання у 2016-2017 рр. відразу позитивно відобразилося на надходженнях даного податку. У 2016 р. ППП вперше за останні 3 роки продемонстрував позитивну динаміку – до зведеного бюджету надійшло 60 223,23 млн. грн. останнього, що на 25 512,80 млн. грн., або на 73,5%, більше, ніж у 2015 р. Річний плановий показник було перевиконано на 13%, або на 7 млрд. грн. [4].

За підсумками 2018 р. до Зведеного бюджету України надійшло 106,1 млрд. грн. податку на прибуток підприємств, що у 2,7 раза більше від фактичних надходжень за 2015 р. та на 32,7 млрд. грн. – порівняно з 2017 роком.

Дана тенденція пов'язана як із стабілізацією економічної ситуації, так і з остаточною відмовою від застосування авансового механізму сплати податку.

Попри суттєве номінальне зростання обсягу надходжень від ППП у 2016–2018 рр., його частка в структурі податкових надходжень та у ВВП суттєво не змінилась.

Варто відмітити, що у вітчизняній практиці ППП характерні особливі риси. Так, незважаючи на те, що в Україні зареєстровано понад 270 000 юридичних осіб, у 2018 р. майже 30% надходжень до Зведеного бюджету України від оподаткування доходів бізнесу надійшло від десяти платників податків серед яких ПАТ «Укргазвидобування»; ПАТ «Укртрансгаз»; ДП

НАЕК «Енергоатом»; ПАТ «НАК Нафтогаз України»; ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» та ін.

Податок на прибуток підприємств є фактично податком на капітал. Як свідчить світовий досвід, якщо ефективна ставка податку на капітал вкладений в бізнес є дуже високою, це може негативно вплинути на приплив інвестицій в економіку країни.

В Україні, ставка податку на прибуток підприємств становить 18%, в той час, як середня ставка даного податку в Європі перевищує 20%, а в ЄС – 22%. За виключенням Кіпру, Ірландії, Латвії, в Україні найпомірніше податкове навантаження на суб'єктів господарювання, що є важливою передумовою для залучення іноземних інвестицій та створення нових робочих місць.

Незважаючи на те, що завдяки реформі податкової системи, Україна, за останні три роки, піднялась на тридцять дві позиції у світовому рейтингу легкості ведення бізнесу й за підсумками 2018 року посіла 76 місце серед 190 країн, приплив іноземних інвестицій в вітчизняну економіку поживавився несуттєво. Дана тенденція обумовлена низкою причин серед яких варто виділити високий рівень корупції, в тому числі і в системі органів Державної фіскальної служби України.

На основі проведеного аналізу практики справляння податку на прибуток підприємств в Україні можна стверджувати, що механізм справляння податку на прибуток підприємств в Україні не є ефективним ні з фіскальної точки зору, ні з точки зору стимулювання інвестиційної діяльності.

За таких умов, посиленню фіскальної ролі податку на прибуток підприємств та підвищенню індексу конкурентоспроможності України сприятиме перейняття досвіду зарубіжних країн і зокрема: запровадження податкових пільг для компаній, які належать до пріоритетних галузей розвитку економіки країни; використання інвестиційного податкового кредиту, що являє собою відстрочку сплати податку на прибуток, який надається суб'єкту бізнесу для реалізації інвестиційних програм.

Література

1. Цимбалюк І. Особливості функціонування податкової системи України та оцінка її фіскальної ефективності. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки*. 2019. №1(17). С. 106 – 115.
2. Ярема Я.Р., Бей І.М. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств до вітчизняної практики. *Приазовський економічний вісник*. 2019. №2(13). С. 320 – 325.
3. Сибірянська Ю., Пірникоза П. Податок на прибуток підприємств у 2011-2016 pp. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/feao_podatok_na_prybutok_a5_02.pdf.

4. Мелих О. Фіскальна та економічна ефективність оподаткування прибутку підприємств: вітчизняні реалії та шляхи подолання проблем. *Ефективна економіка*. 2018. №12.

Федір Ткачик

Тернопільський національний економічний університет

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ

Роль і місце сучасних засобів інформаційного забезпечення в управлінській діяльності державних органів – важливе питання сьогодення, зважаючи на стрімку глобалізацію суспільства та розвиток інноваційних технологій. Саме від застосування останніх під час прийняття рішень у ході інформаційно-аналітичного супроводу адміністрування податків, а також від рівня розвитку інформатизації податкових органів залежить ефективність діяльності Державної податкової служби України.

В умовах розвитку інформаційного суспільства та формування цифрової економіки гостро постає питання ефективного інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. Незважаючи на те, що впровадження новітніх інформаційних і комп'ютерних технологій у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним із пріоритетних напрямів державної політики, загальна система управління не відповідає вимогам часу. Зокрема, не відбувається належного обміну оперативною та аналітичною інформацією між державними органами. Звичним явищем нині є дублювання інформації на всіх рівнях органів виконавчої влади (і не лише в різних відомствах, але й у межах одного відомства у різних базах даних). Також органи державної влади України мають досить слабку спроможність аналізувати інформацію та моделювати економічні й законодавчі сценарії [1, с. 44]. Постає необхідність у формуванні та ефективному функціонуванні електронних сервісів органів ДПС України в контексті адміністрування податків і зборів, зокрема податку на додану вартість (ПДВ).

Система електронного адміністрування ПДВ застосовується з 2015 р. з низкою змін впродовж цього часу щодо режиму застосування і фактично виконуваних функцій. І хоча система електронного адміністрування визначена п. 200-1.1. Податкового кодексу України [2] просто як система, яка забезпечує автоматичний облік в розрізі платників податків за переліченими параметрами, насправді її значення виходить далеко за функції власне обліку.